

izhaja vsak petek dopoldne. :
Naslov: TRST - TRIESTE
CASELLA CENTRO 37
: ali pa: Via Imbriani 9/III. :
Izdaja: konsorcijski MALEGA LISTA

MALI LIST

TEDNIK ZA NOVICE IN POUK.

Stano: ena številka 25 stotink.
... Eno leto 10 lir ...
... Pol leta 5 lir ...
... Četrt leta 3 ...
SKO KNJIZICA
LJUBLJANA

Mali koledar.

Petek, 21. maja: Srečko, Valent. — Sobota, 22.: vigilijska, Emil (Milan), Helena, Julija. — Nedelja, 23.: Binkošti (prihod sv. Duha). — Ponedeljek, 24.: bink. ponedeljek, Marija, pomočnica kristijanov. — Torek, 25.: Urban. — Sreda, 26.: kvatre, Filip (Zdenko) Neri. — Četrtek, 27.: Beda. — Petek, 28.: kvatre, Avgustin, Viljem.

MALE NOVICE

Iz Milana.

Pozdrave pošiljajo vojaki 68. pešpolka: Medvešek Ivan, Klanjšek Anton, Cargo Anton, Simšič Jožef, Kenda Anton, Tomažič Anton, Stendle Martin, Krivec Vladimir, Hrvatini Jožef, Bitežnik Marij, Rupnik Fran, Bolčina Anton, Pahor Angel, Smoldaka Zorko, Lampe Vincenc, Parovel Karel, Trnovac Andrej, Kalčič Ivan, Podobnik Fran, Rogelja Ljubko, Žuljan Karel, Batič Jožef, Brus Jožef, Gabrijelčič Osvald, Koršič Karel, Lampe Viktor.

Pedestletnica.

Letos je minilo 50 let, odkar je bil rojen na Vrhniki v fari sv. Pavla Ivan Cankar. Med pisatelji modernega načina je bil najimenitnejši po globokosti misli, resnobi nazorov in lepoti jezika. Umrl je med svetovno vojno. V povojni dobi so ga jeli vedno bolj umevati in ceniti. Nekatera njegova dela so prevedena tudi na tuje jezike. V Ljubljani izhajajo sedaj njegovi spisi v posebni zbirki. Pedestletnico njegovega rojstva so proslavili tudi v Gorici.

«Čas».

Naročba na revijo «Čas», ki jo izdaja Leonova družba v Ljubljani, je naročnikom iz Italije olajšana s tem, da se vsakemu, kdor se po dopisnici javi, pošlje ček italijanske pošte, da vplača naročnino lahko v lirah (za celo leto 35 lir). S tem so plačilni pogoji občutno olajšani. Za 1. 25-26 sta izšli dozad dve dvojni številki (1—4), v kratkem izide št. 5-6 in v juniju 7-8. Z oktobrom se začne nov letnik. Z letošnjimi snopiči uprava še lahko postreže. Posebno znamenita je letos Kerkova številka (3-4). Vabimo stare in nove naročnike, naj se oglašijo.

Uprava «Časa» v Ljubljani
Kopitarjeva ulica 2.

Angleška stavka.

V sredo 12. t. m. je angleška Delavska zveza odredila, da se splošna stavka preneha. Drugi dan in naslednje dneve so se razne stroke delavcev zopet začele vračati na delo. Premogokopi pa so ostali pri stavki in še niso odnehali. Druge delavske vrste so torej le hotele pokazati svojo solidarnost s premogarji, niso pa mogle dolgo časa vztrajati v stavki, ker se je vse življenje takorekoč ustavilo. Najbolj težko je bilo železničarjem (tam je železnica v zasebnih rokah), ker so jih gospodarji hoteli izključiti z dela, vendar so se poravnali. Kratkotrajna splošna stavka je stala vlado okroglo 100 milijonov naših lir.

Mesec maj

prinesel je s cvetjem in zelenjem nekaj preveč deževja. Na Ruskem je bila velika povodenj ob reki Volgi. V Jaroslavu je segala voda do drugega nadstropja hiš. Ponekod so kmetje bežali na drevesa. Ko se je v Rusiji poleglo, je prišla velika povodenj v Italiji. Tudi tukaj je napravila milijonsko škodo.

Smrtna kosa.

V Postojni je umrl 10. t. m. širom dežele znani veleposestnik Fran Jurca v starosti 81 let. N. v m. p.

Velik prevrat na Poljskem

V obširni poljski republiki ne morejo priti do notranjega miru. Zadnji čas je bila dolgotrajna vladna kriza, ki se je končala tako, da je bil za predsednika ministrov postavljen Vitoš. General Pilsudski, kateri se je svoječasno odlikoval v bojih ter uživa med vojaki in med ljudstvom veliko zaupanje, je očitno nastopil v nekem časniku proti Vitošu. Le ta je tisti časniki zaplenil. Nasprotna stranka je začela ropotati proti Vitošu. Ta je spoznal, da ga hočejo na vsak način vreči in da imajo za poglavarja Pilsudskega. Vitoševi ljudje so tedaj po noči obkolili vilo, v kateri Pilsudski stanuje in so gotovo imeli namen, da ga ujamejo in zapro, če ne še kaj hujšega. Maršal pa je telefoniral v kasarno svojih zvestih ulancev. Ti so prihiteli takoj na pomoč in začela se je krvava bitka. Zmagali so ulanci. Pilsudski je takoj zbral še druge čete in jo mahnil proti Varšavi, glavnemu mestu republike. Večina vojaštva je potegnila z njim. Ministrski predsednik Vitoš je sklenil braniti se. Njegovim četam se je postavil na čelo general Haller. Utaborili so se v vladni palači «Belvedere». Obe stranki sta iz cele širne države klicali svoje pristaše na pomoč. Bila je nevarnost, da se razvname velikanska notranja vojska. To bi pomenilo konec Poljske. Kajti Rusi in Nemci bi težko ostali mirni. Medtem je tudi ljudstvo v Varšavi začelo nastopati proti vladni in za Pilsudskega. Proglasili so splošno stavko in zahtevali, naj Vitoš odstopi. Čete, katere je Vitoš klical na pomoč, so se med potjo premislile in se priključile upornemu maršalu. Tako je Vitoš izgubil vso zaslombo in je bil prisiljen odstopiti. S tem je bila država rešena hujšega prelivanja krvi. Pilsudski je postal gospodar poljske republike. Odstopil je tudi dosedanji predsednik republike Vojechovski. Njegove posle je začasno prevzel «sejmski maršal» (starešina državnega zbora) Rataj. Ta je imenoval za ministrskega predsednika Kazimira Bartla. Pilsudski je za vojnega ministra.

Tako se je zaenkrat revolucija končala brez hujših posledic. V bojih v Varšavi je bilo 205 mrtvih in 966 ranjenih. Tako so si Poljaki malo krvi puščali in upajmo, da Kazimir Bartl ne bo miru skazil.

Nemci se puntajo.

Predsednik nemške republike, maršal Hindenburg, in ministrski predsednik Luther sta hotela vtihotapiti poleg republikanske frankfurtske zastave (črno-rdeče-žolte) tudi prejšnjo cesarsko zastavo (črno-belo-rdečo). To so zaenkrat namenili konzulatom v tujini. Toda republikanci so poskočili in Lutra zapodili. Istočasno so cesarski nameravali narediti celo revolucijo ter pripraviti Viljemu pot nazaj v Berlin. Vse to so republikanci pravočasno izvohali in preprečili. Za ministrskega predsednika (kancelarja) je zdaj namesto Lutra imenovan katoliški republikanec Marx.

«Italia Redenta».

Ta organizacija je imela v Rimu zborovanje. Deluje v novih pokrajinah in ima 90 otroških vrtcev. Potrošila je v letu 1925. 2 milijona lir. Na zadnjem zborovanju so sklepali zlasti o načrtih za delo med Slovenci in Hrvati.

Plačati ali sedeti.

Upravništvo lista «Giornale d'Italia» je tožilo nekega razprodajalca listov za svoto 217 lir, ker ni denarja izročil, pa tudi listov ne vrnil. Sodišče ga je obsodilo. On se je pritožil. Toda vnovič je sodišče potrdilo svojo sodbo. Obsojen je bil na 14 mesecev zapora radi nepoštenih prilastitev, plačati mora vrhu tega dolžno svoto, potem 200 L. globe in še vse stroške.

Nova taktika ruskih brezvercev.

V dneh 28. aprila do 1. maja se je vršil v Moskvi zvezni kongres za pobijanje verstva. Predsednik Jaroslavski je izjavil, da mora komunistična stranka popolnoma izpremeniti dosedanji način propagande. Odkrito izzivanje je imelo nepričakovane posledice. Tisoče ljudi v različnih pokrajinah Rusije je izstopilo pod vplivom agitacije iz pravoslavja in so postali krivoverci, brezbožniki pa ne! Posebno se širi adventizem. Komunisti nočejo ukiniti sedanjih brezbožnih krožkov, a so sklenili, da prenehajo z izzivanjem. Naloga agitatorjev naj bo dokazovati, da je verstvo «podrepanik kapitalizma» in torej sovražno proletariatu. Vojna zoper obrede se pa mora končati, ker ima le škodljive posledice za komunizem.

Tinzi.

V rimskem parlamentu je o šolskih rečeh govoril tudi nemški poslanec Tinzi. Tudi njega so zelo motili in kričali nanj.

Boljševiki ne poznajo šale.

Moskovska vlada je obsodila tri višje uradnike finančnega komisariata (ministrstva) na smrt in jih je ukazala ustreliti. Bili so obdolženi, da so svoje uradno stališče izrabljali v osebno korist in državno škodo, ker so s špekulacijami povzročili padec červonca. Vse premoženje obsojenih je država zaplenila. Ti trije uradniki so: Volin, Abraham Čepelevski in Leo Rubinovič. Istočasno z navedenimi je bilo aretiranih še več drugih uradnikov, ki so bili obsojeni na manjše kazni.

Politični umor.

Mažarski nacionalisti imajo tajno organizacijo, katera opravlja naprej svoje hudičeve delo. Časniki poročajo o naslednjem slučaju, ki je popolnoma svež: Zasebni uradnik Bela Deutsch je na nekem sestanku socialistov v Budimpešti govoril proti tajnim organizacijam. Naslednjega dne sta se v njegovem stanovanju zglasila dva človeka, ki sta se mu predstavila kot policijska agenta. Ker se jima je upiral, sta ga uklenila in odvedla v avtomobilu. Ko se je njegova žena kmalu za tem zglasila na policiji, so ji povedali, da ni bilo izdano nobeno zaporno povelje proti njenemu možu. Policija je tudi takoj uvedla preiskavo, a pogrešanega le ni mogla izslediti. Pozneje pa se je našlo njegovo truplo v Donavi.

BELEŽKE.

Nejasnost in dvoreznost.

Ivan Grahor je napisal v «Mladini» svoje misli ob jubilejni številki «Edinosti» za 50-letnico. Tako presoja edinjaše: «V Trstu je še malo umevanja za celo Primorje in najmanj za našega kmeta. Politično društvo je nastalo v Trstu in ima vse slabosti naših meščanov, ki so prešle tudi na list. Za tržaško duševnost sta najbolj značilni nejasnost in dvoreznost, ki se zrcali v zapisniku omenjenega društva: «Slovenski časnik v Trstu mora biti nestranski, čisto neodvisen in miren, odbijal bode napade nasprot-

MIHEC: Povsod po svetu vladne krize, rabuke, stavke in prevrati...
JAKEC: In še okrog slovenske mize se nočejo vsi skupaj zbrati.

ne stranke...» Stranka bi morala imeti program, jasen gospodarski in kulturni program za celo Primorje. Kako naj postavi Trst tak program? Nadomestil ga je z geslom: edinstvo. Toda s tem se zadrege ni rešil. Kako naj praktično dela za edinstvo, če ne pozna dežele in njenih zahtev? — Tako jih pere fant, ki bo slednjič vendar šel raje z njimi kakor pa s krščanskimi socialisti. Hočemo reči, da ni samo Mali list nasproten ti stranki.

Pametno piše «Edinost» s 15. maja v članku o prevratu na Poljskem. Ti dogodki, piše fregata «vsebujejo preresno svarilo, kake usodne posledice morejo nastati za življenje države in naroda, če postaja stranka smoter sama zase, če je nje individualnost in pohlep malik, na čigar žrtvenik se morajo polagati kot daritveno jagnje prav vsi drugi interesi, vse druge potrebe narodne in javne vkupnosti. **Malikovanje pred stranko je naravnost pogubno za vsako politično življenje, ker ne dopušča zdravega razvoja, ker strankarska strast zatemnjuje vid in ubija vsak smisel za resnične koristi in potrebe vkupnosti!** Tem pogubnejše je malikovanje pred stranko v malem šibkem narodu, ki more le z združenimi naporji vseh svojih sil braniti svoje pravice in potrebe. Pouk, ki ga dajejo zgodovina Poljske in sedanji dogodki v nji, naj bi si vzeli srca tudi vsi tisti Slovenci in Hrvati v naših krajih, ki vidijo v svoji stranki svojega malika. Tako «Edinost». Mi smo glede na edinjaško stranko vedno trdili isto, pa so bili zelo hudi na nas in so še. Zdaj so pa sami prišli na to. Smo jih zbrihtali; smo! Manjka še to, da opuste edinjaško malikovanje in pristanejo na misel Narodnega sveta.

Malo slovnič. Grdo napako rabijo nekateri listi na Primorskem. Namesto pravih oblik «sežem», «seši», «segeb» pišejo barbarsko «segnem», «segniti», «segnil». Če bereš n. pr. stavek: Pijanec je segnil po vinu, boš prepričan, da je pijanca končala gnoloba (gniti, segniti) — pa je nerodni pisec hotel samo reči, da je pijanec segel po vinu (stegniti roko po čaši). Včasih se bere: «Smrt je segnila z neusmiljeno roko...» — pa ni «segnila» (Bog daj, da bi), ampak je «segla» z roko in zgrabila žrtev. — Naš jezik poje kakor mogočne orgle, žal da po teh orglah tolče toliko slabih orglavcev, ki ne znajo uporabljati slovniških registrov.

Sami ne vedo. «Novice» izhajajo 3. leto. In po treh letih so zadnji četrtek priobčile članek z vprašanjem: «Kaj hočemo?» — In res, prav so rekli, da šele po treh letih pridejo na tako vprašanje.

Neodvisen list. V uvodniku pravijo «Novice», da so neodvisen list. Res je: od ljudstva so neodvisne, zato pa do vrata v odvisnosti: ustanovil jih je dr. Slavik, vzdržuje jih dr. Wilfan, neodvisne so pa tako kakor je neodvisno pišče od koklje.

Koroški Slovenci.

Glasilo Slovencev pod Avstrijo, «Koroški Slovenec» je letos 5. maja prinesel članek z naslovom: «Kje so naše meje». Da bodo naši čitatelji nekoliko spoznali tamkajšnje razmere, ga podamo tu v glavnih potezih:

Pravljica o Vendih.

Nemci še vedno slepijo sebe in druge s trditvijo, da Korošci niso pravi Slovenci, ampak «Vendi». Ti Vendi pa da nimajo nobene prave narodnosti, ampak so le nezavedna čreda, ki se utaplja v nemškem kulturnem morju. Zato Nemci odrekajo Korošcem pravico do slovenske kulturne avtonomije in samostojnosti.

Kaj pravi zgodovina.

Koroška kultura pa je bila slovenska že od takrat, ko so Slovenci prišli v te kraje in posedli zemljo tja gor do gorovja Tur. Imeli so svojo državnost, svoje vojvode in župane. V času, ko se je širila po Koroškem lutrovska vera, pred 400 leti, so se širile po Koroškem slovenske knjige, katekizmi in znameniti Dalmatinov prevod sv. pisma. Pred 150 leti sta bila dva koroška župnika Matija Majar in Urban Jarnik ne samo velika Slovenca, ampak že navdušena Jugoslavnina. Bila sta pristaša takozvanega «ilirstva». In razvoj modernega slovenskega slovnstva se je začel pred 70 leti v Celovcu, kjer je slavni Janežič spisal moderno slovnico slovenskega jezika in izdal prvi leposlovni časopis «Glasnik slovenskega slovnstva».

Vsa zgodovina tedaj priča, da so koroški Slovenci imeli vse čase skupno kulturno življenje s Slovenci po drugih deželah.

Preprosti narod priča isto.

Narod je izlil svojo žalost in veselje, ljubezen in nevoljo v besede z melodijo in ustvaril narodno pesem. V narodni pesmi je najbolj izražena posebnost narodove duše in do koder se je slovensko pelo, do tja so segali Slovenci. Narod je sprejel celo umetne pesmi, ki so prijale njegovi naravi, duši, za narodne. Kako bi mogli fantje po naših vaseh s tako ljubeznijo peti Gregorčičev «Izgubljeni cvet» ali «Rože je na vrtu plela», če bi besedilo in melodija ne prijala vsej naravi teh koroških fantov. Potem pesem o Soči vodi, ki je našim dekletom vendar malo predaleč, da bi kar tako pele o njej. Besede in melodija teh pesmi so bile pač izraz slovenskega čustvovanja, ki je posebne vrste in člen slovenske duše.

Kako določiti narodne meje.

Naša slovenska koroška narodna kultura je slovenska pesem, pripovedka, govornica, navađa, moša in še mnogo drugega. Po tem ločimo narod od naroda, in po tem se naj določajo narodne meje in — ozemlje kulturnih avtonomij. Do koder sega slovenska beseda, pesem, po vest, navađa, do tja sega slovenska zemlja. Tam bivaajo Slovenci. Pa če tudi niso zavedni. Narodna zavednost je visoko.

ka stopinja v narodni kulturi, toda je vedno nekaj subjektivnega. Je čisto pod vplivom materijalnih ozirov. Ob plebiscitu je zmagal celovški trg, ne nemška narava ljudi, ki so glasovali. Ko so glasovali za Avstrijo, niso s tem rekli, da hočejo biti Nemci, ampak da hočejo imeti prosto pot v Celovec.

Ko je Avstrija želela ob razpadu cesarstva dobiti izpod ogrske krone Gradaško deželo (Burgenland), je čutila, da so tamkajšnji Nemci močno navdahnjeni z mažarskim duhom. Vendar jih je vabila k sebi, češ saj ste pri vsi mažarsčini vendarle pravi Nemci in vaše mažarsko mišljenje vam je bilo vsiljeno in privzgojeno po mažarskih šolah in oblastnjah.

Za vse enaka pravica.

Tudi na Koroškem so mnogi Slovenci «deutschgesinnt» ali «deutschfreundlich» (nemško misleči, Nemcem prijazni). Pa

so vseeno Slovenci in preveliko nagnjene k nemštvu jim je bilo vsiljeno in privzgojeno po nemških šolah in oblastnjah. Toda slovenski narod vse take zahteva k sebi nazaj, kajti le slovenska kultura je njihovi naravi primerna.

Vse naše nazaj.

Če bi se pri slovenskih Korošcih od nekdanj gojila narodna kultura v narodnih šolah, z narodno inteligenco, bi bilo število «nemškutarjev» prav majhno. Tako bi bilo po božjem in po naravi. A pokvarjena je samo gornja plast teh duš, narava je vendar slovenska. Zato dajte tudi tem kulturni razvoj, ki odgovarja njihovi naravi, dajte jim tudi slovensko kulturno vzgojo. Kulturno avtonomijo za vso zemljo in vse ljudi, ki bi bili danes dobri Slovenci, če bi bila od nekdanj na slovenskem Koroškem v veljavi slovenska kulturna avtonomija!

Kako je s politiko

JUGOSLAVIJA.

Uzunovičeva vlada se le s težavami vzdržuje. Pašičeva okolica bi rada to vlado vrgla, da bi zopet prišel «Čika Baja» na vrh. Toda močni vplivi države starega lisjaka daleč od grozdja. Pašičevi nasprotniki pa tudi ne opuste nobene prilichnosti, da ga potisnejo nazaj. Posebno močan adut imajo v besedi

korupcija.

Ta beseda znači uradno sleparstvo in podkupovanje. Ta reč je preveč udomačena v Belgradu. Bogati kupčevalci in podjetniki imajo navado podkupovati visoke uradnike ali celo ministre, da se izdajo v ministrstvih taki ukazi in odloki, kateri prinesejo milijonarjem velik, mnogokrat očitno krivičen dobiček. Najbolj predrzen slepar te vrste pa je žalibog ravno sin Nikole Pašiča, Radomir Pašič. On je že marsikak milijonček «stisnil» na zvite načine, med tem ko ljudstvo stoka pod visokimi davki.

V luknjo!

Poročali smo letos o hudem sporu med Radomirjem Pašičem in Dragišo Stojadinovičem. Najprej sta se obmetavala po listih, potem pa je Stojadinovič tožil Radeta na sodniji. Rade je bežal iz države in je v Zametu na Kastavskem odprl igralnico, kjer troši lahko pridobljene tisočake. Sodnija v Belgradu pa ga je obsodila v kontumaciji na 15 mesecev zapora in poravnavo vseh stroškov (130 tisoč dinarjev). To je pa samo sodba radi obrekovanja. Kaj bo pa šele, ako ga začno soditi zaradi korupcije. Možiček je n. pr. samo pri Trboveljski družbi «stisnil» dva milijončka.

Čast komur čast!

Če so korupcijske reči zelo umazane in smrdljive, je pa vsakemu poštenjaku veliko zadoščanje, da je sodnija imela pogum in odločnost, izreči obsodbo nad sinom častitljivega Nikole Pašiča. To je ve-

sel pojav in znak, da ni vse gnilo, ampak da je še močna rezerva poštenja. In to poštenje prihaja počasi do veljave. Tudi kralj Aleksander zelo odločno nastopa za to, da se korupcija zatre in glavni krivci kaznujejo.

Skupščina.

Da se Nikola Pašič ne more povrniti na vlado, je kriv tudi spor med njim in Jovanovičem. Ko so v skupščini volili predsednika za interparlamentarno odposlanstvo, katero odide v Ženevo, je Pašičev mož pogorel, namesto tistega pa je bil izvoljen Pašičev najhujši nasprotnik Ljuba Jovanovič. Pri tistem glasovanju se je prvič pokazalo, da radikalci niso več popolnoma edini. In res je brž potem 10 radikalcev izstopilo iz kluba in so osnovali svoj lasten klub ter si za načelnika izbrali Ljubo Jovanoviča.

Glasovanje o korupciji.

Dne 14. t. m. je bilo v skupščini v Belgradu zelo živahno. Govorili so ravno o korupciji. V imenu združene opozicije udrihal je po Radetu nekdanji finančni minister Kumanudi in našteval njegove grehe. Predlagal je, naj se vse zadeve tega gospoda preiščejo in naj se mu naloži zaslužena kazen. Nikola Pašič je hotel to reč zamotati in dal predlagati resolucijo, naj se izvoli poseben odbor, kateri naj preišče tudi grehe vseh drugih in ne samo Radomirjevih. S tem bi se vse zavleklo in pokopalo. To je opozicija preprečila. Z opozicijo so potegnili Hrvatje in Jovanovičevi radikalci. Sprejeta je bila resolucija opozicije. Radikalci (Pašičevi) so imeli samo 127 glasov. Bili so poraženi. Ker je Uzunovič tudi radikalec, je zaradi lepšega odstopil, češ da je vlada poražena. Kralj pa tega odstopa ni sprejel. Edina sprememba v vladi je ta, da je moral odstopiti Pavle Radič (Stefanov nečak), češ da so radičevci pri glasovanju izdali svoje zaveznike radikalce. Pa ta razlog je tudi bolj navidezen. Slo je za

to, da se iz vlade spravi vsa Stefanova žlahta; porabili so to priliko. Namesto Pavla je za ministra imenovan dr. Šibenik, tudi Hrvat in ravno tisti, ki je prebral v skupščini resolucijo proti Pašičevemu sinu.

Vse kaže potemtakem, da so v Jugoslaviji začeli gnoj kidati in da bodo očistili svoje dvorišče. To je pravo državnotvorno delo, ki bo državi zvišalo ugled in okrepilo moč na znotraj in na zunaj.

Terzaških liberalskih pervakov debele laži

Tako so že naši stari označevali liberalne prveke, ki so imeli med mnogimi lepimi lastnostmi tudi to, da so radi lagali. V Edinosti od nedelje so napisali članek, v katerem pravijo, da se dela grozna vojska zoper naše duhovnike. Mišlili smo, da bodo pokazali na tiste, ki duhovščino res preganjajo, pa so naskočili na «Zbornik», ki da preganja istrske duhovnike. Pravijo nadalje, da je večina duhovnikov na strani Edinosti zoper «Zbornik» in Pučki Prijatelj, da so vsi starejši duhovniki zoper Zbornik in tako dalje. Končno so podpisali pod članek besedo «Duhovnik», češ da je duhovnik pisal. Mi smo se iz radovednosti obrnili do merodajne strani s prašanjem, kaj je na poročilu Edinosti. Pa so nam odgovorili: «I. V Italiji je več sto slovenskih in hrvatskih duhovnikov. Imajo svojo organizacijo «Zbor svečenikov». Imajo tudi svoje mesečno glasilo «Zbornik». V tem krogu so zbrani vsi duhovniki razen šestih, od teh je eden v doljni Istri, trije so na Tržaškem, dva sta v Gorici. Teh nobeden nima za resne. Vrhutega pa tudi nič ne pomenijo v javnem življenju. Vse drugo je zvesto v Zboru. Priča temu je, s kakimi velikimi žrtvami vzdržujejo glasilo in organizacijo. Pa tudi neglade na vse to je v članku v Edinosti toliko debelih, da je nemogoče, da bi ga bil spisal duhovnik».

Zobozdravnik

Dr. LOJZ KRAIGHER

specialist za zobe in usta sprejema

v Gorici na Travniku št. 20

in v Ajdovščini nasproti posojilnici

Zobozdravniški ambulatorij

TRST, v. Settefontane št. 6

od 9. do 12. ure in od 15. do 19. ure

Ljudske cene.

PODLISTEK

Veliki slovanski car

Lani je preteklo 200 let od smrti največjega ruskega carja, Petra Velikega. Njegovo življenje je zelo zanimljivo, zato ga priobčujemo našim bralcem.

Petrova zunanost.

Car Peter je bil po postavi pravi Martin Krpan: kjerkoli se je pojavil, tam je segal z glavo visoko nad vse druge, četudi je bil on odkrit, drugi pa pokriti. Pri hoji je delal tako velike korake, da so morali spremljevalci za njim teči. Krojač je moral porabiti dvakrat toliko blaga ko pri navadnih ljudeh. Srebrne krožnike je z golo roko lomil.

Peter je delo visoko čislal.

Malokdo pred njim in za njim je delo tako čislal kakor car Peter. Pred sve-

točno vojno so se naši študentje sramovali po mestu hoditi z lastno kmečko materjo; kmet je pomenil nekaj manj vrednega. Vojska nas je precej preobrnila. Ruska revolucija je naredila v tem pogledu dosti dobrega, kar lahko pričajo naši izobraženci, ki so se vrnili iz Rusije. Delo se ceni, vsako delo. Car Peter je bil v tem oziru velik naprednjak. Otesati klado ali sestaviti zakon, narediti mizo ali zložiti uradniški pravilnik, to je bilo v njegovih očeh vse eno.

Velik demokrat.

Ko je Peter sklenil, da dobi Rusija mornarico, je začel sam delati v ladjedelnici; slekel je carsko oblečilo in oblekel je delovno obleko ter tesal kakor drugi delavci. Da bi Rusijo moderniziral, je hotel sam po evropskih tovarnah; kjer je ugledal kaj praktičnega, kar bi se s pridom dalo posnemati tudi v Rusiji, tam se je ustavil ter se sam lotil tistega dela, ker se je hotel prepričati, ali in kako

bi se dala nova reč delati ali porabljeni v domovini.

Peter je bil sam veren mož in se je redno udeleževal maše in drugih cerkvenih obredov. Velikokrat je stopil na kor ter pomagal peti. Imel je prijeten bas.

Cesarske zakone je lastnoročno sestavljal, pisal ter podpisal in se je pri tem ogibal običajnih ceremonij.

Požrtvovalna volja.

V izvrševanju vseh dolžnosti je bil nad vse požrtvovalen in on je delal po potrebi do polnoči, do treh in do ranega dne. Ovir ni poznal. Ako se je prepričal, da je reč važna in potrebna, jo je prav gotovo izpeljal, četudi ga je stalo neizrekljivega truda.

Ljubezen do Rusije.

Peter Veliki je bil iskren ljubitelj ruske države. Nekoč je rekel: «Vedite, da Petru ni žal življenja, samo da Rusija živi». Da je govoril resnico, to je neprestano z dejanji dokazoval.

Veliki mož.

Peter Veliki je nastopil carstvo v času, ko je bila Rusija v pravem pomenu besede zaostala država. Peter si je postavil nalogo, da bo Rusijo tako povzdignil, da bo korakala v vrsti modernih držav. In nalogo je v precejšnji meri izvršil. Upravo je izredno hitro zboljšal. Do tistih dob je imel vsak plemič imenitno in mastno službo, četudi ni bil vreden. Peter je to gnulobo odpravil; samo vredni plemič je pod njim napredoval, nevredne je zaničeval. Ko je Peter Veliki umiral, je lahko ugotovil, da je postala slovanska Rusija v vsakem oziru napredna država.

Po svetovni vojni in veliki revoluciji se nahaja Rusija v krizi. Ko bo to prebolela, se bo povzpela prav gotovo na vrhunce ter bo kot največja slovanska in napredna država vodila druge slovanske narode k srečnejši bodočnosti.

Poravnajte naročnino!

Viharni govor poslanca Besednjaka v rimskem parlamentu

Pretekli četrtek je imel posl. Besednjak v rimskem parlamentu govor o našem šolstvu. Ko je stopil na oder govornikov, se je približal Starace, znani napadalni posl. fašistovske stranke, in sedel na stol prav tik govorniške tribune ter je jel prav od blizu pazno motriti Besednjaka, ki je pričel:

NI LAHKO GOVORITI.

Gospodje poslanci! ni lahka in prijetna stvar za poslanca slovanske manjšine govoriti k proračunu prosvete, a izvršiti moram svojo dolžnost. Zbornica in dežela naj znata, kaj in kako misli naše ljudstvo o šolski politiki fašistovske vlade. V svojem govoru hočem razložiti le gola dejstva in tako začnimo. — Šolska zakonodaja, ki jo je bil uvedel minister Gentile, je zatrla vse slovanske ljudske in srednje šole v Julijski Krajini ter prevrgla kulturno življenje našega ljudstva (hrup in krik v zbornici). — Starace, ki sedi poleg poslanca Besednjaka: Če boš govoril neumnosti, pazi! —

O VZGOJNIM NAČELIM.

Približajo se kvestorji in pregovore Staraceja, da zapusti mesto in se poda med ostale poslance v sredino zbornice. — Besednjak: Proti vsem vzgojnim načelom, ki so jih priznali in sprejeli vsi vzgojitelji omikanega sveta, in tudi italijanski, ste odpravili govorico otrok kot učni jezik in jo ponižali na neobvezen predmet, kakor je recimo ples ali petje. — Skupina poslancev, ki stoji desno od Besednjaka, začne ropotati in vpiti; vse preglašuje mogočni glas Staracejev. — Besednjak počaka malo, nato nadaljuje: To so bile slavne dodatne ure, za katere so morali slovanski starši delati še posebne prošnje, medtem ko je bil italijanski jezik, ki ga ljudstvo ne razume, in ga ni zahtevalo... (Glas: Se boste že naučili italijanski! Se morate naučiti). Lupi: Tako je! Mussolini: Govorite dobro italijanski! Saj vidimo, kako govorite vi! Besednjak: Toda jaz nisem kmet ali šestleten otrok! Mussolini: Otroci majo izredno lahkoto z jezikom. Besednjak: Rad bi videl, gospod ministrski predsednik, ali bi se vaši lastni otroci hoteli učiti mesto italijanščine na pr. angleščine... Posl. Ricci: Govore izvrstno italijanski in služijo v prostovoljni miliciji, dragi gospod! Predsednik zbornice: Ne spuščajmo se v učene razprave! Nadaljujte! poslanec Besednjak. — Besednjak (nadaljuje): medtem ko je bila italijanščina za slovanske otroke po zakonu obvezna. Neobvezno poučevanje materinega jezika, po par ur na teden je bilo vse, kar nam je ostalo od ponosnega šolskega ustroja, ki ga je bil izgradil naš narod z velikimi napori tekom enega stoletja (ropot in vpitje). To neobvezno poučevanje je služilo ministrstvu prosvete za nekako slepilo, da bi vam površni ljudje verjeli, da spoštujete materni jezik slovanskega prebivalstva, «mi spoštujemo in častimo vaš jezik». —

KRIČAČ NI POSLUŠAL.

Poslanec Ciam (ki je mislil, da Besednjak hvali italijanščino, začne kriliti z rokami in divje vpiti): Jezuit! Saj sem vedno trdil, da si prefriganec! Hinavec! Jezuit! (V zbornici mastano hrup in krik). — Besednjak: Le počasi! Saj ne veste, kaj hočem reči! «Mi spoštujemo in častimo vaš jezik, saj smo vam dali dodatne ure!» so vzklikali tekom mojega zadnjega govora (Mussolini se smeje) nekateri poslanci od vladne večine, ki so bili tako dobri, da so me poslušali! (medklici, ki jih v splošnem kriku sploh ni mogoče razumeti). In medtem, ko so doneli v tej zbornici taki vzkliki in se je minister Casati tu hvalil z dodatnimi urami, so gazila šolska oblastva v naših krajih že na celi črti zakonske predpise o poučevanju našega jezika. Predložil

sem nasledniku Casatija, to se pravi gospodu Fedeleju, kako desetorico interpelacij (medklici, vpitje, Mussolini se smeje), da se v naših krajih krši dan za dnem šolska postava in naprosil sem ministra Fedeleja tudi za dva razgovora in mu izročil listo, na kateri je bilo zapisanih nič manj ko 65 šolskih občin, kjer oblastva niso hotela izvrševati zakona in so samolastno zatrla dodatne ure. Rekel sem ministru, da gre za fašistovsko postavo, dejal sem mu, da bi morali fašisti spoštovati vsaj zakone, ki so jih oni sami ustvarili... — Balbo: In kaj je odgovoril?

KDOR ZAKONE RUŠI, DRŽAVO RUŠI.

Besednjak: Potrpajte vendar malo! (smeje). Izjavil sem ministru, da kdor ruši zakone, ruši državo, zakaj ne more biti druge podlage kakor zakonitost, iz katere izhaja očitno ves red v družabnem življenju. (Fedele postaja nemiren in jezno nekaj mrmra). Razložil sem mu, da se prebivalstvo nezakonitosti upira in da so v nekaterih občinah istrskih izbruhnile šolske stavke... — Bilucaglia: ni res. To pripovedujete vi! — Besednjak: Imenujem Vam na pr. občino Sveti Peter v Sumi. V zbornici nastane splošen hrup, vsi vpijejo vprek. Mussolini, ki je zelo pazno poslušal, se skloni k ministru Fedeleju in ga nekaj sprašuje. Ta razlaga in maha pri tem z roko. V obraz je rdeč od nevolje.

Besednjak nadaljuje: Vsi moji razlogi so bili zaman (medklici in dolgotrajen hrup). — Predsednik zbornice: Poslanec Besednjak, nadaljujte govor!

Besednjak: Če mi delajo medklice...

Predsednik zbornice: ne ozirajte se na medklice!

Besednjak: Uspeh mojega posredovanja je bil zelo značilen: starši, ki so se iz zdravega in hvalevrednega čuta pravice niso marali ukloniti nezakonitosti, so bili kaznovani z globo, dočim so resnični in zavedni rušitelji zakonov: učitelji, šolski nadzorniki in šolski skrbnik ostali vsi nekaznovani, čeprav so... (Minister Fedele: Oni so na odlični način vršili svojo dolžnost (zbornica ploska).

KAJ SO BILE DODATNE URE.

Besednjak: Jemljem na znanje izjavo ministra prosvete, ki trdi, da je dolžnost, in sicer odlična dolžnost državnih oblastev, teptati zakone. Minister Fedele: Naša dolžnost je vzgajati po italijansko italijanske državljane. Besednjak (povzame): Ti državni uslužbenci — pravim — so ostali vsi nekaznovani, čeprav so prisegli na svojo čast, da bodo spoštovali zakone in pazili na njih izvrševanje.

Minister Fedele je s svoje strani smatral za umestno, da krona započeto delo, in je s kraljevim dekretom od 21. novembra 1925. odpravil dodatne ure v novih pokrajinah.

Minister Fedele: Dodatne ure so bile le slepilo, hotel sem biti odkritosrčen (zbornica ploska).

Besednjak: Zelo sem hvaležen zbornici, da ploska radi odprave dodatnih ur, to ploskanje zaleže več nego 100 mojih govorov. Mesto da bi nam dal pravico (nadaljuje Besednjak) je minister uzakonil nezakonitost in raztegnil krivico na vse občine Julijske krajine in Južnega Tirolskega.

Glas: Ne pretiravajte!

Minister Fedele: Ali nam hočete odrekati, da delamo zakone?

Besednjak: Ugotavljam le dejstvo, da se je spremenilo v zakon, kar je bilo prej nezakonitost. Mi smo lahko ministru tudi hvaležni za božično darilo lanskega leta, zakaj prineslo nam je veliko korist: vničen je vsak zunanji videz in pred vsem svetom je razgaljen

raznarodovalni značaj (hrup in vpitje) vaše šolske politike.

V ITALIJI SMO.

Dudan: toda vi ste Italijani! Ali nečete tega še razumeti?

Besednjak (se ne zmeni): Le povejte mi kak drug razlog, s katerim bi mogli pred javnostjo opravičiti odpravo tistih bornih dodatnih ur, v katerih se je poučeval naš materni jezik? (hrup).

Mislím vsaj, da ni hotel minister prosvete trditi, da je naredil to iz obznanja in spoštovanja za naš jezik? Razmere so sedaj popolnoma jasne, vsaka dvoumnost je odslej izključena.

Minister Fedele: Tako je!

Besednjak: Stojimo pred dejstvom, smejo ali bi se smeli danes v Italiji Angleži, Francozi in morda tudi Kitajci neovirano učiti v zasebnih šolah svojega jezika in gojiti svoje slovensko, dočim nad pol milijona Slovencev in Hrvatov, ki so italijanski državljani, ki plačujejo davke in služijo v italijanski armadi, ne morejo tega storiti ne v državnih ne v zasebnih šolah (ropot in vpitje).

Dudan: In še ne neha! Ali ne boste končno razumeli, da ste Italijani? Minister Fedele: Kaj bi bila Avstrija naredila, ko bi bila zmagala? Besednjak: Ne vem. Sicer smo bili mi Slovani proti Avstriji. Vem pa, da ste vi vse slovanske in hrvatske zasebne šole izpred vojne zatrli in da so oblastva vse naše prošnje, da bi zopet otvorili kako zasebno šolo, gladko odbila. Glas: prav so naredila! (ploskanje).

Besednjak: Vaše ploskanje bo napravilo našemu ljudstvu gotovo zelo dober vtis. (hrup). Gladko so bile odbile tudi vse naše prošnje, da bi ustanovili slovenske otroške vrtce. (skupina poslancev na desni začne ropotati).

Ricci: Ustanovili smo krasne italijanske šolske otroške vrtce.

ZADEVA NAŠIH UČITELJEV.

Besednjak: Tega ne tajim, a so italijanski in ne slovanski. Glas: Živimo v Italiji. Besednjak: Pa to vendar znamo! Ali govorim jaz morda o ljudstvu, ki živi na Kitajskem? Naš jezik je končno jezik vaših sodržavljancev in ne jezik tujcev... (medklici). Giunta: Izelite se čez mejo, tam je še mnogo prostora. Besednjak: Mi bivamo na naši rodni zemlji (nadaljuje): Krivične razmere, v katere je zagazila slovanska manjšina Julijske krajine po objavi šolskega zakona iz leta 1923., se niso torej prav nič zboljšale, temveč postajajo čedalje težje, krivica se širi od naprav na osebe. To dokazuje ravnanje z učitelji slovanskega rodu. Gre za ljudi, ki so vajeni discipline in ki so naučeni izpolnjevati vestno zakone. Tudi pod novim šolskim redom so oni vršili dolžnost, ki je naložena državnim nameščencem, kakor so to šolska oblastva ponovno priznala. Ti možje so kljub svojemu pravilnemu in poštenemu ravnanju podvrženi posebno v zadnjih časih najtežjim moralnim mukam (šum). Pred par meseci so dobili na Goriškem vsi poziv, naj se vpišejo v fašistovski šolski sindikat. Njihova organizacija je odgovorila, da se bodo slovanski učitelji vpisali vsi v sindikat, ako bo tako določil zakon ali pa ukazala vlada. Minister Fedele: Vam bi bilo seveda ljubše, da bi se vpisali v sindikat v Zagrebu. Besednjak: To je vaše mnenje. Ne poznam nobene organizacije v Zagrebu. Minister Fedele: To ni moja trditve, to je resnica. (hrup). Besednjak: Vidim, da ste zelo poučeni in da poznate tudi stvari, ki ne obstajajo. (nadaljuje): Odgovor učiteljev je bil korekten, pravilen in ljudje značaja in časti niso mogli drugače odgovoriti. Toda njih odgovor je povzročil

med voditelji sindikata v Vidmu pravcato pobuno. Z dejanskim sodelovanjem šolskih nadzornikov, didaktičnih ravnateljev in s tihim odobravanjem ali dopuščanjem šolskega skrbnika v Trstu so bila sklicana na Goriškem uradna zborovanja slovenskih učiteljev in učiteljic, in ko so jim zagrozili, da zgube kruh... Minister Fedele: Ni res! to je neresnično. Šolski skrbnik ni nikdar zagrešil sličnih stvari (komentarji). Besednjak: Pravim, da je take stvari dopustil. Minister Fedele: Morda gre za kak posamezni slučaj. Gemelli: Italija je edinstvena država in ne mešanica, kakor ste bili vi Nemci v Avstriji. To dejstvo je zapisano. Vi imate zastarelo duševnost.

«PREŽIVE BARVE».

Besednjak: Sedaj ne govorimo o mešanicah, temveč o šolski politiki (nadaljuje govor): ...in ko so jim zagrozili, da jih pošljejo z rodne zemlje čez mejo, so jim predložili v podpis izjavo, v kateri bi morali nele prositi za vpis v sindikat fašistovskih učiteljev...

Fedele: Sindikat ne obstoji!

Besednjak se ne zmeni in nadaljuje: ...temveč bi morali tudi zatrditi na svojo čast, da so zapustili lastno slovansko organizacijo in da odobravajo v celoti šolsko politiko fašistovske vlade! Goli vpis v sindikat so rekli da ne zadostuje in so ga odklonili. — Kako se more, gospodje poslanci, zahtevati v poštenju od slovenskega učitelja, da izjavi s svojim podpisom (v zbornici nastane dolgotrajen hrup in krik in ropot, Besednjak pa se ustavi in čaka, da se nemir poleže). Predsednik zbornice: Prosim vas, da nadaljujete. Besednjak (s poudarkom): da izjavi s svojim podpisom in na svojo čast popolno odobravanje, da so zatrlji njegov materni jezik v šoli? Predstavljajte si, gospodje, moralni boj v duši petdesetletnega moža, da prehrani ženo in otroke, da jih ne vrže na cesto, z druge strani se pa buni in upira v njem njegovo moško dostojanstvo, njegov čut časti, da bi podpisal na svojo čast izjavo, ki je lažnjiva! Gemelli: Italijan bi se raje izselil!

Mussolini: Vi dramatizirate! — Besednjak: Izročim vam, gospod predsednik, lahko izvod take izjave. Mussolini: Je že prav, bo najbrže resnično, voda vi opisujete ves prizor v preživih barvah.

Besednjak: Kakšen dobiček ima sindikat fašistovskih učiteljev od članov, ki so sprejeli tako moralno ponižanje in zavrgli svoj značaj ter se vpisali v sindikat samo radi tega, da zagotove družini kos kruha, je težko dognati. Tak je ob kratkem položaj našega šolstva.

Minister Fedele (bruhne razburjen): Kar vi trdite, je povsem neresnično! Vi morate, vedeti, da ni mogoče prisiliti učiteljev v nobeno organizacijo. Lahko se vpišejo, toda iz lastne volje, svobodno, v polni in brezpogojni svobodi vesti.

ODKOD IMA DRŽAVA DENAR.

Besednjak: Tem bolj je treba obsojati postopanje, ki sem ga opisal. V zbornici nastane hrup, Besednjak nadaljuje v največjem hrupu govor: Mi pobijamo sedanji šolski sistem nele zato, ker je v kričnem nasprotju z naravnimi pravicami naših družin (šum in vpitje in z načeli krščanstva, ki jih nobena vlada in nobena država ne moreta ukiniti ali spremeniti, temveč tudi radi tega, ker nasprotuje vsaki socialni pravičnosti. Naši nazorji ne pripuščajo, da bi državljani slovanske narodnosti bili samo molčeči davkoplačevalci (Fedele pritrjuje z glavo). Oni jemljejo sicer nase vse finančne žrtve, ki jih nalaga

zakon, in dajejo v obliki davkov del svojih žuljev državi, zato pa stavijo z neoporekljivo pravico zahtevo, da se njihov denar uporablja v skladu z njihovimi potrebami, interesi in željami.

Dudan: V javnem življenju Italije so samo italijanski državljani; ne morejo biti drugo nego italijanski državljani!

Besednjak: Kaj sem jaz? (smeh).

Predsednik zbornice: Nadaljujte, poslanec Besednjak!

Besednjak: Mi Slovenci in Hrvatje plačujemo vsako leto par milijonov davka, ki jih minister prosvete nato troši za vničenje slovenskih šol in za borbo proti našemu maternemu jeziku.

Minister Fedele: (Vzkipi od jeze): Toda jaz ne potrošim v ta neman niti vinarja! Šole se pa vzdržujejo z denarjem države.

Besednjak: Država jemlje seveda denar z oblakov ali ga pobira na drevju! Davke plačujejo državljani, jih plačujemo mi, to je naš denar!

Minister Fedele: Italija popravlja ravnokar šole v Istri, ki so bile v klavrnem stanju...

MINISTER GOVORI O ZIDOVIH.

Besednjak: Gospod minister, jaz ne govorim o poslopjih in o zidovih, temveč o jeziku. Ko bi bilo šolsko vprašanje zidovja, bi se hitro sporazumeli... (hrup).

Besednjak: Tako politika je v brezpogojnem nasprotju z voljo in življenjskimi potrebami slovanskih davkoplačevalcev, taka politika je nemoralna (medklici, vpitje, protesti, minister Fedele dviga razburjen roke). Vi, gospod minister, nas silite, da vam mi sami pomagamo pri lastnem raznarodovanju (komentarji). Če nam ne marate vrniti šol, ki ste nam jih zapeli ali vzeli, in če ne marate vpeljati v državne šole učnega jezika prebivalstva, vračajte nam vsaj tiste milijone, ki jih leta za letom (hrup in vpitje) dajemo v državno blagajno kot šolski davek in dovolite nam, da organiziramo tako sami z lastnim denarjem svoje šole (ropot in krič). Ko sem čital kraljevi dekret-zakon od 31. jan. 1924 šte. 472, sem zapazil v prvem členu, da predvideva in dovoljuje vlada v Cirenaiki in Tripolitani za drugorodne državljane mohamedanske vere arabske šole.

DUDAN DELA RAZLIKO MED «DRŽAVLJANI» IN «PODLOŽNIKI».

Dudan: Toda to niso italijanski državljani, to so podložniki!

Glas: To ni Italija, temveč kolonija (hrup v vsej zbornici).

Besednjak: Vidite torej, da zahtevamo prav malo.

Predsednik zbornice: Gospodje poslanci, ne delajte medklicov!

Besednjak: Radi plemenskih razlik, ki so v Afriki, priznava vlada potrebo, da obstoji poleg italijanske tudi arabska šola. Predlagam, da se raztegnejo ta načela šolskega sistema v Libiji tudi na slovansko manjšino Julijske krajine (šum). In lahko vam rečem, da mi sem stavljal tega predloga iz ironije (ured. zadržanje), ampak radi obrambe naše narodnosti. Glas: Kakšne narodnosti? (za Italijane je narodnost in državljanstvo isto).

Besednjak: Recite pa našega jezika, kakor vam drago (hrup). — Mi sprejememo kakršenkoli predlog in kakršnokoli rešitev, le da se zaščiti naš jezik in se zagotovi svobodni razvoj naši kulturi. To je naša neoporečna človeška pravica! Tako nas uči z jasnimi in prepričljivimi besedami eden vaših mož, ki je danes član vlade in katerega osebno cenim.

Glas (nekega poslanca): Hvala lepa!

Besednjak: Nisem vedel, da ste vi minister (smeh).

VSEM ENAKE PRAVICE!

(Nadaljuje govor): Minister za notranje zadeve gospod Federzoni je imel 24. septembra 1923. na občnem zboru društva Dante Alighieri v Padovi otvoritveni govor, v katerem je rekel: «Ščititi italijan-

ske narodnost, to se pravi: jezik, običaje, kulturo, zavest, je za nas bolj kot narodna dolžnost človeška pravica, ki se ji ne moremo odpovedati. In nihče nima poštenega vzroka, da bi videl v taki nameri nevarno ali sovražno misel».

V duhu teh zdravih in poštenih načel vršimo naše delo.

Glas: Kaj ima opraviti izjava Federzonija.

Besednjak: Spada sem. Ponavljam, kakor sem že rekel v zadnjem govoru: kar velja za vaše pleme, velja tudi za naše... (velikanski hrup).

Arrivabene: Ne velja za vaše.

Besednjak: Kar je pravično in pošteno za vas, ne more nihče v dobri veri tajiti, da je pravično in pošteno tudi za nas. (Ropot, medklici).

Giunta (s povzdignjenim glasom): Tukaj smo mi gospodarji!

Besednjak: To vem dobro. Saj čutimo to vsak dan.

General Baistrocchi: Če nočete biti z nami, napravite prtljago in pojdite.

Besednjak: Da, toda s pogojem, da mi ponesete vi kovčke. (Smeš).

Predsednik zbornice: (maha z zvoncec) Tiho, gospodje! Ni mogoče, da bi vsak povedal svojo. (Ploskanje).

Besednjak: Je v našem interesu, toda verujte tudi v interesu države, da dasta polno svobodo razvoja naši kulturi in našemu jeziku...

Minister Fedele: in Vaši politični propagandi...

Besednjak (se ne zmeni) našemu jeziku, ki je končno jezik pol milijona vaših državljanov. (Hrup).

Greco: Ali nimate vseh pravic?

Besednjak: Ne, poslanec Greco! Ako imate vi pravico pošiljati svoje otroke v šolo, da se tam uče v materinščini, moram imeti tudi jaz pravico pošiljati svoje otroke v šolo, kjer se uče v svojem jeziku.

Mohorjev dar za l. 1927

Letošnjo jesen bo Mohorjeva družba dala svojim udom pet knjig za šest lir. Knjige bodo še lepše kot lanske, pa zabavne in domače pisane kar se da. Knjige so tako pripravljene in spisane, da jih bo vsak, kdor brati zna, s pridom in veseljem prebiral. Pet knjig bo dobil vsak kdor se naroči na Mohorjevo družbo in sicer:

1. Prva knjiga so «Legende o svetem Frančišku». Ves krščanski svet proslavlja letos 700-letnico, kar je umrl ta veliki svetnik in prenovitelj človeških src. Slovenci bomo spoznali njegovo življenje in njegovo dušo iz lepih povestic, ki jih je o njem napisal znani pisatelj Ksaver Meško. V tej knjigi bodo Mohorjani brali zgodbo o bogatem mladeniču, o treh razbojnikih, ki jih je ljubezen Frančiškova ukrotila, o oljki, o bratu Jagnjetu in o drugih čudovitih dogodkih iz življenja sv. Frančiška. Knjigo bodo krasile lepe slike.

2. Drugo knjigo je spisal priljubljeni pisatelj Franc Milčinski. To je zbirka šaljivih dogodbic iz naših vasi. «Gospodična Mica» se bo postavila, da bo smeja in veselja v naših družinah! Vse povestice imajo zdravo jedro, s smehom šibajo pogoške in napake ljudi.

3. «Jelkin nageljček» je večja povest, ki opisuje čisto in globoko ljubezen Jelke, pastirice iz Istre. Ko se njen zaročenec poda v Ameriko, da si prisluži par tisočakov za «ohcet» in hišico, pridejo nad Jelko hude stiske. Dogodki se burno in napeto vrste. Jelka vse premaga, ostane zvesta, najde izgubljenega očeta in se srečno združi z zaročencem. Povest je spisal eden najboljših hrvatskih ljudskih pisateljev, Edvard Kumičić. Radi jo bomo brali, saj je domača in resnična.

4. Čitanka za otroke. Mohorjeva družba se je spomnila tudi naših otrok. Tako je prav! Podarila jim bo knjižico, tako lahko in prijetno, da se bodo že

NAROD BO OSTAL.

Greco: Vi ste bili vsiljenci in pritepanci celo v Avstriji.

Lunelli: Vi si morate zapičiti v glavo da ste sedaj Italijani.

Greco: Vi ste poražen narod!

Predsednik zbornice: (maja zvono) in zavpije: Poslanec Greco, vi nimate besede!

Besednjak: (lahko nadaljuje): Vi lahko zahtevate od Slovencev in Hrvatov Julijske Benečije, da so poštene državljani, poslušni zakonom države, in v tem boste uspeli. Nikdar pa ne boste uspeli, da bi iztrebili naš jezik in našo slovansko zavest. (Protesti, vpitje). Ko bodo naše šole vse odpravljene in učitelji odstavljani, se bo spremenila sleherna slovanska družina v šolo in vse matere in vsi očetje bodo postali učitelji, ki bodo prenašali iz roda v rod naš jezik in našo narodno zavednost. (Medklici). — Zakoni držav so spremenljivi, narodi pa žive večno! (Hrup, živahno razgovorjanje med poslanci).

*

Ko je dr. Besednjak stopil z odra, je bila vsa zbornica razburkana. Nekateri poslanci od vladne večine so se približali Besednjaku in pričeli z njim debatirati. Minister Fedele je zapustil ministerski sedež in stopil v sredino zbornice, kjer je z živahnimi kretnjami razlagal gruči poslancev, da ima on prav. Pravil je, da je poslal posebno okrožnico, kjer je strogo zabranil, da bi se slovenski učitelji silili v fašistovski sindikat.

Ker je bila ura pozna, je predsednik zbornice zaključil sejo.

Med govorom dr. Besednjaka je bil tak nemir, da večkrat ni bilo mogoče razumeti govornika in ne medklicev. Ne steno grafi in ne časnikarji niso bili v stanu vsega zabeležiti, tako da si je vsak poročevalec izbral le tiste medklice, ki jih je mogel v šumu ujeti.

6—10 letni otroci z veseljem po njej učili brati. V tej knjigi bo mnogo izvirnih povestic in pesmic. Čitanka bo okrašena z lepimi slikami in bo vezana v karton, da bo več časa trajala. Čitanka je spisana v katoliškem duhu, da ne bo samo učila, ampak tudi vzgajala srca naših malih. Katera slovanska mati, ki hoče vzgojiti poštene in brihtne otroke, ne bi želela imeti doma te knjige? Zato naj se matere vpišejo v Mohorjevo družbo!

5. Slednjič dobijo Mohorjani tudi ve liki Koledar. Urejuje ga z večjo roko, kot že dve leti, g. Venceslav Belé, dekan kanalski. Zvedeli smo, da bo letošnji Koledar nekaj posebnega. Bo prava slika cele naše dežele. Imel bo mnogo poučnih člankov, opisal bo življenje naših mož, zgodovino mnogih krajev. Gospodar bo našel v njem sveta v kmetijskih in pravnih zadevah. Goriški pripovednik Lojze Remec je spisal zanj lepo vipavsko povest, Joža Lovrenčič in Silvija Sardenko pa bosta v koledarju par lepih pesmi zapela. Koledar sam bo vreden več ko šest lir.

Prisrčno smo veseli, da nam bo Goriška Mohorjeva družba podala tako lep dar. Samo eno željo še imamo:

V vsako slovansko hišo naj pridejo knjige Mohorjeve družbe! Še je čas, da jih naročite! Vpišite se takoj pri domačem gospodu duhovniku, ali pa pri poverjenikih, ki bodo na binkočno nedeljo pobirali po hišah ude za Mohorjevo družbo, Gorica, Corso Verdi 1.

Slovenci slavimo letos spomin na Antona Martina Slomška. Ta naš veliki mož je ustanovil Mohorjevo družbo. Vedel je, da je dobra knjiga najboljši prijatelj in svetovalec človekov. Spomin tega svetega in znamenitega slovenskega vodnika bo mo najlepše proslavili, če razširimo knjige njegove Mohorjeve družbe po vseh naših hišah!

Mali list v vsako hišo, v vsako slovansko družino!

Zobozdravnik
dr. D. Sardoč
Specijalist za ustne in zobne
bolezni perlekcijoniran na
dunajski kliniki
ordinira v Trstu
Via M. R. Imbriani 16, I.
(Prej via S. Giovanni)
od 9-12 in od 3-7.

Jakob Bevc
urarna in zlatarna
TRST - Campo S. Giacomo št. 5
ZLATO kupuje v vsaki množini po
najvišjih cenah.
KRONE plačuje višje kot vsi drugi.
ZALOGA raznovrstnih ur in zlatenine.

Sever & Co
TRST
Via Machiavelli, 20
prodaja semena krmilne
pese kakor tudi vsa druga
krmilna, zelenjadna ter cvet-
lična semena, garantirana, čista, prvovrstna
po konkurenčnih cenah.

ZOBOZDRAVNIK
Dr. L. MERMOLJA
specijalist
za zobne in ustne bolezni
sprejema
v Gorici na Travniku št. 5, II.
od 9-12 in od 3-5

Predno prodaste

KOŽE

Kun, liste, vider, divjih koz in
druge divjačine, kakor tudi doma-
čih živali, vprašajte za ceno.

Franc Stres, Kobarič

Zaloga usnja in raznovrstnega
obuvala, na drobno in na debelo.
Blago prvovrstno; cene take, da se
ni bati konkurence.

Röntgenološki zavod
PRIMARIJA
dr. A. de Fiori
v Gorici
Corso Vittorio Em. III. 14
Sprejema od 9-12 in od 2-4

Andrej Purič
TRST
Via Media št. 6
Kovaški
mojster
IZVRŠUJE: Vsakovrstna stavbena dela-
železne ogreje in omrežja - Takošnja
izvršitev - Stedilniki vseh vrst - Izdeluje
tudi železne roletes - Poprave, spopolnitve.

GOSPODARSTVO

Trava ne sme prezoreti

Naša živina veliko rajši žre mlado sočno travo nego že ocvetelo in ostarelo. Tudi vedo živinorejci prav dobro, da pomladna paša izvrstno vpliva na živino, ki se po suhi zimski krmi kaj hitro opomore. Ravnoisto se doseže tudi s krmljenjem mlade trave, ki izredno zboljša mlečnost in splošno stanje živine. Tako očitnega učinka pa ne dosežemo nikdar, staro že olesenelo in otrdelo travo, kar je tudi vsakemu prav dobro znano.

Zakaj pa žro živali rajši mlado sočno travo nego ostarelo? Zakaj zaleže prva več nego druga? Odgovor na to vprašanje nam poda kemično preiskovanje trave po vsebini beljakovinskih snovi. Italijanska ljujka, pokošena pred cvetjem je imela 3.20 odstotkov beljakovin, ista pokošena po cvetju pa le 1.70 odstotkov. Ker pa ocenjujemo hranilno vrednost krmil po njihovi množini beljakovin, se iz tega določevanja da sklepati, da je hranilna vrednost trave pred cvetjem skoraj dvakrat tako velika nego trave po cvetju. To nam tudi pojasni, zakaj zaleže mlada sočna trava pri živini mnogo več nego ostarela.

Isto velja tudi za seno. Pred cvetjem pokošena trava da mnogo bolj tečno in izdatno seno nego po cvetju pokošeno, ki je izgubilo polovico svojih beljakovin. Iz tega sledi, da moramo travo pokositi prej, nego je pri nas navada, če hočemo dobiti seno, ki bo več zaleгло. Na Nemskem so začeli umni poljedelci, ki veče ceniti vrednost dobre krme, kositi travo mnogo pred cvetjem, zato pa dobijo po tri do štiri dobre košnje in na jesen še jesensko pašo. Seveda gnojijo svoje travnike močno z dušičnatimi gnojili, predvsem s čilskim solitrom, ki izredno vpliva na raščo trav. Z umnim gnojenjem in 7 zgodnjo košnjo travnikov so dosegli do 36 stotov sena več na enem hektarju. In to seno je tako dobre kakovosti, da zaleže kakor polovica ovska ali druge zrnate krme.

Pri nas se splošno prepozna kosi trava, ker se hoče doseči čim večja množina sena. Vendar je vrednost takega prezorjenega sena veliko manjša in bolj podobna slami nego dobri krmi. Iz tega razloga bi nujno priporočali našim kmetovalcem: Ne kosite sena prepozno!

Edino dobro od pozne košnje bi bilo v tem, da travno seme dozori in se po travniku raztrese. V ta namen pa zadoštuje zastati s košnjo na določenem travniku *enkrat v daljši dobi let*, potrebno pa ni vsako leto in se ne izplača.

Lovski predpisi. Kr. komisija za tržaško deželo je izdala sledeče odredbe glede lova: Zabranjen je lov na gamza od 15. decembra do 1. avgusta, na srnjaka samca od 30. novembra do 1. junija, na zajca od 15. januarja do 15. septembra, na divje kunce od 1. marca do 1. septembra, na petelina in ruševca od 1. junija do 1. aprila, na gozdno in snežno jerebico od 1. februarja do 15. septembra, na poljsko jerebico od 15. januarja do 15. avgusta, na prepelico od 1. januarja do 1. avgusta, na kljunače in divje golobe od 1. maja do 1. avgusta, na divjo raco od 1. marca do 1. avgusta, na razne obvodne in močvirske ptice od 1. maja do 1. avgusta. Ob vsakem času je prepove-

dano ubijati in loviti mlade gamze in srnjake; srne samice je prepovedano loviti do konca leta 1927. Prepovedano je vsekdar loviti divje kokoši in mladiče, fazanko in mladiče. Uporaba lovskih psov je zopet neomejeno dovoljena.

Nov gozdni zakon. Italija je revna na gozdih. A še v onih, ki obstojajo, se ni tako gospodarilo, kakor bi se spodobilo. Radi tega je bil res potreben strog zakon, ki zasleduje namen, dati trdno podlago za varstvo že obstoječih gozdov in onemogočiti še nadaljno opustošenje že itak revnega gozdnega posestva v Italiji. Zakon predpisuje visoke denarne globe za vse prestopke.

TRDI OREHI

Rešitev ugank iz 19. štev.

1. Mesec. 2. Škof. 3. Sraka. 4. Solnce.
5. Kovač. 6. Plug. 7. Dih (sapa). 8. Krava. 9. Pšenica, ko se melje. 10. Spavec. 11. Krvavica. 12. Jezik. 13. Žebelj. 14. Kovaški meh. 15. Glad. 16. Sito. 17. Sneg. 18. Živo srebro. 19. Kosa. 20. Krompir.

Imena rešilcev prihodnjič.

Po čem je lira?

Dne 19. maja si dal ali dobil:

- za 100 dinarjev — 47.— L.
- za 100 š. kron — 78.— L.
- za 160 fr. frankov 79.— L.
- za 100 šilingov — 360.— L.
- za 1 dolar — 26.10 L.
- za 1 funt — 128.50 L.

Stab. Tip. Silvio Spazzal - Trieste.

ZAHVALA

Za mnogoštevilne izraze iskrenega sočutja povodom bridke izgube nepozabnega sina in brata

Alojzija Sila

izrekamo tem potom vsem najsrčnejšo zahvalo. Zahvaljujemo se domačim fantom in dekletom, ki so pokojnemu pripravili veličasten pogreb ter g. župniku za primerni nagrobni govor. Zahvaljujemo se tudi vsem onim, ki so ga v tako obilnem številu spremili na zadnji poti. Povir, 16. maja 1926.

Matija, Franca, stariši — Marija Sila, nevesta — Matija, Andrej, Stefan, Avguštin, Adolf, bratje — Franca Košir, Jožefa Sila, sestre.

MALI OGLASI

VELIKA ZALOGA papirja, papirnatih vrečic. Uvoz in izvoz na vse kraje. Po ugodnih cenah. Tvrčka Gastone Dolinar, Trst — Via Ugo Polonio 5.

NA PAŠI sta se mi izgubili dve jagnjeti. Pošten najditelj je naprošen, da jih vrne lastniku: Anton Kosmač, Zatrežec p. Boršt-Mocco, proti nagradi.

Največja zaloga pohištva

na Goriškem - GORICA, Via Carducci (Gospoka ul.) 14
Ustanovljena leta 1897.

Na izbiro 50 celotnih oprem

bodisi za spalnice

bodisi za obednice

od prav preprostih do najbolj razkošnih

Cene zmerne!

Delo trdno!

Pohištvo lastnega izdelka, izvršeno od prvovrstnih delavcev vsake stroke

ANTON BREŠČAK
VIA CARDUCCI (GOSPOSKA UL.) 14

Čebelarji!

Matične rešetke, kakor vse druge potrebščine za čebelarstvo dobite pri

Aleksander Ličan, II. Bistrica, pošta Bisterza.

Cene brez konkurence.

Pri večjem odjemu popust.

Čevljarnica FORCESSIN

odlikovana v Parizu in Genovi 1924.

z veliko premijo, diplomo in zlato svetinjo

Trst via Caprin 5 pri Sv. Jakobu Trst

Starši! Botri!

Birma bo!

Kje boste kupili dobre in fine čevlje po zmernih cenah?

Le pri **FORCESSINU!**

Trgovina cerkvenih potrebščin

E. TOFFOLETTO - TRST

Via del Pesce 4

Priporoča zlasti č. duhovščini krasne podobe za spomin prvega sv. obhajila, spominske darove, fine rožence, bogato izbiro slovenskih molitvenikov.

Zaradi reklame po izredno nizki ceni molitvenik »Jezus, prijatelj otrok«, 320 strani, v razkošni vezavi, belih platnicah, z zlato obrezo, za 8 lir (in stroške za poštnino).

»V nebesa hočem priti!« 192 strani, vezava kakor usnjena, zelo lepa, za 3.— lire.

EN
ZAVOLČEK

Ljubljanska kreditna banka

Podružnica v Trstu: Via XXX Ottobre 11

Brzojavni naslov: Bancalubiana - Telefona: 5-18, 22-98

Podružnice:

GORICA, Brežice, Celje, Erasmelj, Kranj, Logatec, Maribor, Metković, N. Sad, Plaj, Sarajevo, Split, ...

Centrala v Ljubljani

Delniška glavica in rezervni sklad: 60.000.000 dinarjev

Bavi se z vsemi bančnimi posli. - Sprejema vloge na vložne knjižice ter jih obrestuje z 4%, a vloge na tekoče račune v lirah in v dinarjih po dogovoru najboljše - Izvršuje borzne naloge in daje v najem varnostne celice (SAFES)

Blagajna je odprta od 9^{1/2} do 12.30 in od 14^{1/2} do 16 ure.